

Roofvogels en Boommarters *Martes martes* in de duinen bij Castricum in 2016

Jos A. Vroege

In 2015 troffen leden van de Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin in de duinen bij Castricum drie keer een Boomarter *Martes martes* op het nest van een Buizerd *Buteo buteo* aan: vaker dan ooit tevoren. ‘Op onze kaart van het gebied beginnen op plaatsen waar in eerdere seizoenen vaak bezette roofvogelnesten werden ingetekend - de Driehoek, Klein Johanna’s Hof, Commissarisveld-Zuid - ‘witte vlekken’ te ontstaan’, zo schreef ik in dit tijdschrift (Vroege 2016a). Van de Buizerd waren daar ook in 2016 geen succesvolle broedgevallen. In de Driehoek was voor eerst sinds 2013 wel een succesvol broedgeval van de Sperwer *Accipiter nisus*. In Commissarisveld-Zuid was voor eerst sinds 2012 bovendien een succesvol broedgeval van de Havik *Accipiter gentilis* (Foto 1). De terugkeer van de Havik in Commissarisveld-Zuid heeft te maken met de ontwikkelingen in de Glopstukken. Daarover gaat deze bijdrage.

Voorgeschiedenis

Commissarisveld-Zuid is een voor het publiek afgesloten bosgebied tussen het Vogelduin en Camping Bakkum. Net als het noordelijk deel van het Commissarisveld wordt het vanaf 2002 onderzocht door roofvogelaars uit gebied Castricum. Officieel hoort het bij gebied Bakkum-Egmond (De Reus 2017). In 2002 broedde de Havik met succes op een groot nest midden in Commissarisveld-Zuid. Nadat in de winter van 2002/2003 in verband met de verhuizing van het parkeerterrein naar het terrein van de camping een deel van het bos was gekapt (Vroege 2017), werd dit nest echter nooit meer gebruikt. In 2003-2005 was er geen succesvol broedgeval van de Havik in Commissarisveld-Zuid. (Zie bijlage.) In 2004 werd onder een nieuw nest aan de westzijde van dit gebied een dood havikmannetje gevonden. De vogel werd op verzoek van PWN – de beheerder van het Noordhollands Duinreservaat - door het CIDC in Lelystad onderzocht. Daarbij kon helaas geen doodsoorzaak worden vastgesteld. In 2005 werd dit nest in beslag genomen door een Buizerd.

In 2006-2012 broedde de Havik met succes in Commissarisveld-Zuid, op vier verschillende nestlocaties⁵. Het eerste jaar werd gebruik gemaakt van het nest uit 2004. De Buizerd verhuisde daarop naar een nest in het uiterste zuidwesten van Commissarisveld-Zuid. In 2007 bouwde de Havik een nieuw nest, iets verder naar het

5 In 2007 en 2010 werd in Commissarisveld-Noord door een ander havikpaar ook een broedpoging gedaan. In beide jaren was die echter niet succesvol.

zuiden. De Buizerd verhuisde vervolgens naar een nest in het uiterste noordwesten van de Glopstukken, het bos ten zuiden van de Zeeweg in gebied Castricum. Net als in Commissarisveld-Noord was in het noorden van de Glopstukken bij de uitbreiding van de camping op ons verzoek een aantal paden afgesloten. Desondanks is het in Glopstukken-Noord veel drukker dan in Commissarisveld-Zuid. Dit buizerdpaar had daar duidelijk last van: begin juli werd een trimmer aangevallen. Tot en met 2012 broedden deze Buizerds ieder jaar in de Glopstukken, ofwel in het noordelijk, ofwel in het zuidelijk deel. Tussen eind mei en begin juli vielen zij ieder jaar mensen aan (Vroege 2015a).

Foto 1. Bijna vliegvlugge Havik op het nest in Commissarisveld-Zuid, 16 juli 2016 (Foto: Jos Vroege). *Near-fledgling Goshawk on nest in dunes near Castricum, 16 June 2016.*

In 2013 – een jaar met een ‘aanhoudende winter en schaarste van voedsel’ (Sevink 2013) – zagen wij de Havik van Commissarisveld-Zuid en de ‘aanvallende Buizerd’ van de Glopstukken niet meer terug. Op 6 april troffen we op een oud buizerdnest in het zuiden van het Commissarisveld een Boommarter aan. Voor het eerst in jaren was er geen enkel succesvol broedgeval van een roofvogel in dit gebied (Bijlage 1) Was dat toeval? In 2014 waren er twee succesvolle broedgevallen van de Buizerd. Eén van die buizerdparen – een paar waarvan het vrouwtje enige gelijkenis vertoont met een Slangenarend *Circaetus gallicus* - maakte daarbij gebruik van het haviknest uit 2012. In 2015 was er andermaal geen succesvol broedgeval van een roofvogel in Commissarisveld-Zuid. Ook dat jaar waren er aanwijzingen voor de aanwezigheid van een Boommarter: op 28 februari werden onder het haviknest sterrenschot, poep en een

braakbal aangetroffen (Vroege 2016a). De Havik in dit territorium bouwde een nest in het noorden van de Glopstukken. Ook het buizerdvrouwje van het ‘slangenarendtype’ verliet Commissarisveld-Zuid: zij week met haar partner uit naar een nest van een Zwarte Kraai *Corvus corone* in het uiterste noordwesten van de Glopstukken. Daarnaast broedde er een Buizerd in het noorden van het Commissarisveld, waarschijnlijk het andere buizerdpaar van 2014 in Commissarisveld-Zuid.

Behalve in het noorden van het Commissarisveld en het noorden van de Glopstukken, was er in 2015 ook nog een succesvol broedgeval van de Buizerd in het zuidoosten van de Glopstukken - door ons in de regel aangeduid als ‘Van Lennepsoord’⁶. In 2013 en 2014 was daar door dit buizerdpaar eveneens met succes gebroed. Dat gebeurde steeds op een ander nest. In die jaren was dat het enige succesvolle broedgeval van de Buizerd in de Glopstukken. (Zie bijlage.) In 2012 – het jaar met een laatste succesvol broedgeval van de ‘aanvallende Buizerd’ van de Glopstukken – broedde dit paar al met succes in de Lepstukken, vlakbij het nestbos van Van Lennepsoord.

Ontwikkelingen in 2016

Op 2 april 2016 liepen Jan Schermer en Piet Hollenberg naar het nest in het uiterste noordwesten van de Glopstukken waar in 2015 door het buizerdvrouwje van het ‘slangenarendtype’ met succes was gebroed. Op het nest troffen zij een Boommarter aan. Bij het even verderop gelegen haviknest was het die dag doodstil. In de maanden daarvoor hadden we de Havik regelmatig in de buurt van het nest horen kekkeren. Ook op 31 maart was dat nog het geval, waarschijnlijk in reactie op een overvliegende Buizerd. Op 9 april hingen twee Buizerds boven het nest, waaronder het vrouwje van het ‘slangenarendtype’. Van de Havik was geen spoor te bekennen. Dit buizerdpaar bleek het haviknest te hebben overgenomen en zou daar uiteindelijk ook met succes gaan broeden⁷.

Op 18 april ontdekte Jan Schermer in het uiterste noordoosten van de Glopstukken een tweede buizerdnest. Vermoedelijk is dit het nest van het paar dat in 2015 broedde in Commissarisveld-Noord. Ook dit nest bevond zich weer ver van de stam. Dit tweede nest mislukte in eifase: op 23 april bleek het voor een deel en op 24 april vrijwel volledig uit de boom te zijn gevallen. Onder het nest vond ik de restanten van tenminste twee eieren (Foto 2). Dat het nest uit de boom is gevallen, kan het gevolg zijn van een constructiefout. Het is echter ook mogelijk dat het nest bij een aanval door een Buizerd, Havik of Boommarter beschadigd is geraakt. Dat een Boommarter hierbij een rol heeft gespeeld, lijkt het meest waarschijnlijk: die heeft een duidelijk

6 In het verleden stond op die plaats de oude duinboerderij ‘Van Lennepsoord’ (Roos 2009, Mooij 2016). De vader van Jan Schermer - één van de roofvogelaars uit gebied Castricum – heeft daar in de jaren twintig een tijd gewoond.

7 Op 30 april bleken bij de controle met een camera op een lange stok in het nest drie eieren te liggen. Op 11 juni werden door Henk Levering twee jongen geringd. Afgaande op de vleugellengte waren die jongen 28 en 24 dagen oud. Als die schattingen juist zijn, betekent dit dat de jongen op 14 en 18 mei uit het ei zijn gekropen en de eieren – gezien de broedduur van 37 dagen (Bijlsma 1998) – op 7 en 11 april zijn gelegd.

motief om buizerdnesten in de eifase te bezoeken. De door Van Bergen & Riem Vis (2016) gemaakte beelden laten zien dat een buizerdvrouwtje zich daarbij in principe goed kan verweren. Dat het nest het bij een dergelijke confrontatie begeeft is echter niet uitgesloten, zeker bij zo'n kwetsbare constructie (nest ver van de stam).

Foto 2. Kapot ei van een Buizerd *Buteo buteo* onder de nestboom in het uiterste noordoosten van de Glopstukken, 24 april 2016 (Foto: Jos Vroege). *Broken egg underneath nest of Buzzard, dunes of Castricum, 24 April 2016.*

Behalve het buizerdnest in het uiterste noordoosten van de Glopstukken vond Jan Schermer op 18 april ook nog een nieuw nest van de Havik in Commissarisveld-Zuid. Op 25 juni werden daar door Henk Levering drie jongen geringd: een mannetje en twee vrouwtjes. De eieren waar die uit zijn gekropen, zijn naar schatting tussen 21 en 25 april gelegd⁸. Daarmee was deze Havik uitzonderlijk laat (Bijlsma 1998, 2017). Het broedgeval was succesvol: op 16 juli – de jongste vogel was naar schatting 41 dagen oud – troffen wij alle drie de jongen nog in het nestbos aan. Twee van de jongen hadden het nest inmiddels verlaten. Het derde jong was klaar om uit te vliegen.

8 Afgaande op de vleugellengte schatte Henk Levering de leeftijd van het havikmannetje op 24 dagen en de leeftijden van de havikvrouwtjes op 23 en 20 dagen. Dat betekent dat het oudste jong waarschijnlijk op 1 juni en het jongste waarschijnlijk op 5 juni uit het ei is gekropen. Uitgaande van een broedduur van 41 dagen (Bijlsma 1998), zou het eerste ei dan op 21 april en het laatste ei op 25 april zijn gelegd.

De Buizerds van Van Lennepsoord waren ook in 2016 in hun territorium aanwezig. Een nieuw nest werd in de omgeving van de nesten uit 2013-2015 echter niet gevonden. Het nest uit 2015 zag er nog redelijk uit. Op 30 april werd dat door ons met een camera op een lange stok gecontroleerd. Op het nest troffen we een Boommarter aan. Waarschijnlijk hebben we hem ruw in zijn slaap gestoord: de Boommarter kwam pas van het nest toen wij met de camera over de rand kwamen (Foto 3.) In de kruin van een nabijgelegen boom probeerde hij zich vervolgens voor zijn belagers te verstoppen.

Foto 3. Boommarter *Martes martes* vlucht van het oude nest van een Buizerd *Buteo buteo* in Van Lennepsoord, 30 april 2016 (Foto: Jos Vroege). *Pine Martin surprised on old Buzzard nest, dunes near Castricum, 30 April 2016.*

Pas op 21 mei ontdekten we het nieuwe nest van de Buizerds van Van Lennepsoord. Het bevond zich in een Esdoorn vlakbij de nesten van de Aalscholvers *Phalacrocorax carbo* aan de noordzijde van Infiltratiegebied Castricum. Ook op dit nest werd met succes gebroed. Waarschijnlijk is dit nest door de Buizerds zelf gebouwd. Zij kunnen echter ook gebruik hebben gemaakt van een bestaand nest. Dat zou het niet gevonden nest van de Wespendif *Pernis apivorus* uit 2015 kunnen zijn geweest (Vroege 2016b). Om dat nest alsnog te lokaliseren werd begin 2016 het noorden van gebied Castricum en het Commissarisveld in zijn geheel uitgekamd. In de onmiddellijke nabijheid van de aalscholverkolonie werd toen door ons helaas niet gekeken.

Conclusie

In 2016 werd in de duinen bij Castricum twee keer een Boommarter op het nest van een Buizerd aangetroffen. In beide gevallen bracht de Buizerd op een ander nest met succes jongen groot. Het is mogelijk dat de Buizerds zijn uitgeweken naar dat andere nest omdat zij zich door de aanwezigheid van een Boommarter bedreigd voelden. Het is echter ook mogelijk dat de Buizerds zich bij de keuze van hun nest niets van de aanwezigheid van Boommarters hebben aangetrokken (van Bergen & Riem Vis 2016, Vroege 2016a).

Tenminste één van de buizerdparen waarbij wij op het nest uit 2015 een Boommarter aantroffen, maakte in 2016 gebruik van het nest van een andere roofvogel. Die roofvogel was een Havik. Tot eind maart was de Havik nadrukkelijk bij dit nest aanwezig. Een week later werd hierin door de Buizerd een ei gelegd. Het is mogelijk dat de Buizerd de Havik van dit nest heeft verdreven. Het is echter ook mogelijk dat de Havik het nest heeft verlaten en de Buizerd daarop is ‘verhuisd’ - waarom eieren gelegd in een oud kraaiennest, als even verderop een haviknest tot je beschikking staat?

De laatstgenoemde optie lijkt het meest waarschijnlijk. De Havik bouwde in hetzelfde territorium een nieuw nest. Daarin werden eind april eieren gelegd en vervolgens met succes drie jongen groot gebracht. Het heeft er alle schijn van dat het hierbij gaat om een ‘vervolglegsel’ - het eerste legsel is vermoedelijk in de fase van de eileg verloren gegaan. De Boommarter zou hiervoor verantwoordelijk kunnen zijn geweest. Door roofvogels wordt, zo stelt Bijlsma (1998), “vaak pas halverwege de eileg serieus met broeden begonnen”. Tot die tijd is - zeker in een gebied met een hoge dichtheid aan Boommarters - de kans op predatie van hun legsel waarschijnlijk relatief groot⁹.

Dank

Met dank aan Henk Levering, Rienk Slings en Dook Vlugt voor hun commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

Summary

Vroege J.A. 2017. Raptors and Pine Martens *Martes martes* in the dunes near Castricum in 2016. *De Takkeling* 25: 263-270.

In 2016, members of the local raptor group discovered Pine Martins *Martes martes* on two nests of Buzzards *Buteo buteo* in the dunes near Castricum. In both cases the Buzzard pairs raised chicks successfully on other nests, a short distance away. Until

9 Eerder schreef ik in dit tijdschrift over een Buizerd die een ei legde in een nest waarin tenminste drie weken daarvoor ook al een ei was gelegd, waarschijnlijk door een ander buizerdvrouwje. Ik stelde in dit verband dat deze Buizerd zich had ‘teruggeknopt’ op het nest waar zij de vijf jaar daarvoor met succes jongen had groot gebracht (Vroege 2015b). Ook hier is echter een ander scenario denkbaar: het andere buizerdvrouwje kan het nest ook hebben verlaten nadat haar legsel deels verloren was gegaan. De Boommarter in dit territorium kan daarvoor verantwoordelijk zijn geweest.

late March, one of these nests had been occupied by a Goshawk *Accipiter gentilis*. A week later a female Buzzard had laid her first egg in this nest. The Goshawk may have deserted the nest before the Buzzard took over; the Goshawk built a new nest in the same territory and late April produced a clutch from which three chicks were raised. Her departure from the first nest may have been caused by a Pine Marten.

Literatuur

- Bergen V.S van & Riem Vis R. 2016. Vergelijking van de broedcyclus van polygame en monogame Buizerds *Buteo buteo*. De Takkeling 24: 208-213.
- Bijlsma R.G. 1998. Handleiding veldonderzoek roofvogels (2de, herziene druk). KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Bijlsma R.G. 2017. Trends en broedresultaten van roofvogels in Nederland in 2016. De Takkeling, 25: 8-60.
- Mooij E. 2016. Koninklijk Landgoed Bakkum (deel 2). In: H. Boot, N. Kaan, & S. Zuurbier (red.), 39e Jaarboek Stichting Werkgroep Oud-Castricum, Castricum.
- Reus A. de 2017. Verslag Roofvogelinventarisatie 2016. Roofvogelwerkgroep Noord-Kennemerlands Duin, Heerhugowaard.
- Roos R. (red.) 2009. Duinen en mensen Kennemerland. Stichting NatuurMedia i.s.m. PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland, Amsterdam.
- Sevink H. 2013. Een verlate lente. De Takkeling 21: 99-100.
- Vroege J.A. 2015a. Aanvallende roofvogels in het Noord-Kennemerlands Duin. De Takkeling 23: 102-121.
- Vroege J.A. 2015b. Buizerd *Buteo buteo* en Boommarters *Martes martes* in het Noord-Kennemerlands Duin: aanvullingen en herzieningen. De Takkeling 23: 145-149.
- Vroege J.A. 2016a. Roofvogels en Boommarters *Martes martes* in de duinen bij Castricum in 2015. De Takkeling 24: 156-161.
- Vroege J.A. 2016b. Broedgeval(len) van de Wespiedief *Pernis apivorus* in de duinen bij Castricum in 2015. De Takkeling 24: 67-72.

Adres: Laanacker 15, 1902 AK Castricum, j.vroege@casema.nl

Bijlage 1. Aantal succesvolle broedgevallen van Havik en Buizerd in het noordelijk en zuidelijk deel van het Commissarisveld en de Glopstukken in 2002-16. *Number of successful breeding attempts of Goshawk and Buzzard in sections of the study area in the dunes of castricum in 2002-16.*

Jaar	Comm Noord		Comm Zuid		Glop Noord		Glop Zuid	
	Havik	Buizerd	Havik	Buizerd	Havik	Buizerd	Havik	Buizerd
<i>Year</i>	<i>Agen</i>	<i>Bbut</i>	<i>Agen</i>	<i>Bbut</i>	<i>Agen</i>	<i>Bbut</i>	<i>Agen</i>	<i>Bbut</i>
2002	0	0	1	1	0	0	0	0
2003	0	0	0	1	0	0	0	0
2004	0	0	0	1	0	1	0	0
2005	0	1	0	1	0	0	0	0
2006	0	0	1	1	0	0	0	0
2007	0	0	1	0	0	2	0	0
2008	0	0	1	0	0	1	0	0
2009	0	0	1	0	0	1	0	1
2010	0	0	1	0	0	2	0	0
2011	0	0	1	2	0	1	0	0
2012	0	1	1	0	0	0	0	1
2013	0	1	0	0	0	0	0	1
2014	0	0	0	2	0	0	0	1
2015	0	1	0	0	1	1	0	1
2016	0	0	1	0	0	1	0	1
Totaal	0	4	9	9	1	10	0	6